

Дејан Енев

У ЛИБИЈИ

Моје браћу

Док сам на црвеном стајао на углу „Тодора Каблашкова“ и „Бугарске“, с моје десне стране, као велики боинг, клизну антрацит црни мерцедес. Из њега провири некаква, ошишана на нуларицу глава, велика и равна као бундева, са тродневном брадом и с ланацем на врату, дупло обмотаним и дебелим као тело змије. Погледа ме и нацери се. У истом тренутку га препознах. Па ово је Саша Велики. Саша. Са њим сам некада био у школи у Либији. Појави се зелено и рубин-црвена задња светла његовог мерцедеса се за мање од три секунде изгубише у дну булевара, чак до моста код НДК-а¹.

Наставио сам бесциљно да возим улицама Софије и да се присећам...

Од 1972. до 1974. моја мајка је радила као дечји лекар у Либији. Шести и седми разред брат и ја смо завршили у бугарској школи у Триполију. Тек што су је били основали. Директор је био наставник енглеског језика из Пловдива, Љубен Христов.

Почетком седамдесетих Либија је била мирна земља. Либијци су производили само шибице и парадајз-пире, а све остало су увозили – пешкире и сир из Бугарске, технику из Јапана, оловке и свеске из Чехословачке. Биоскопи у Триполију су радили нон-стоп, у њима су се приказивали „Доктор Живаго“ са Омаром Шарифом и „Ђанго“ са Ђулианом Ђемом, у биоскопској сали могле су да се једу кокице и семенке, али улазнице су биле скупе, више од две лире; на булевару

¹ Национални дворaц културе, Прим. прев.

„Истиклал“ расле су палме и друго чудно дрвеће, можда чак и баобаб; ја, мој брат и двојица Саша – Велики и Мали, до поноћи смо после школе крстарили центром града, понекад смо силазили до луке, често смо шетали Суком, њиховом огромном покривеном пијацом, са средњовековним кривудаџим улицама, која је временом полирана као ћилибар, учили смо се да пушимо цигарете „Ларк“ са угљеним филтером, јели смо љуте и врло укусне донере са овчетином, пили „Миринду“ и разглабали смо такве приче да, ако би нас неко слушао и ако би тај неко имао детектор лажи, детектор би замирисао на прегорели бакелит: Саша Велики је говорио како ће једног дана возити мерцедес као сунце! Саша Мали – како ће постати велики говорник! А ја – како ће моје књиге, које ћу без сумње написати, излазити у великим тиражима!

Саша Мали је био у Либији заједно са својом мајком, медицинском сестром у једној болници у Триполију. Она је сваки други дан дежурала ноћу. У Триполију скоро да није ни било јавног превоза, ишло се пешице и нас четворица редовно смо пратили његову мајку до болнице на ноћна дежурства. Иако је Триполи био миран град, није била уобичајно да жена сама иде улицама.

И наше мајке су биле лепе, али мајка Саше Малог је била нешто друго: лепа као са странице часописа – висока, витка и плава. Ми, бубуљичави седмаци, једва да смо и схватили зашто би, док нас четворица идемо с њом прашњавим пешачким стазама поред пута ка тој болници на периферији Триполија, аутомобили успоравали, возачи као безумни притискали сирене, а мајка Саше Малог није знала на коју страну да погледа.

Једног четвртка смо чули да ће у бугарском клубу бити приказан нови бугарски филм. Сваког понедељка и четвртка у бугарском клубу на отвореном су се приказивали филмови, и то бесплатно. Домаћин, чика Христо, развлачио је један велики и не баш чист чаршав изнад позорнице у дну дворишта. То су обично били старији филмови у веома лошем стању. Чак и ако би им се радња дешавала лети, у њима је и даље падао снег. Али и поред тога што се звук чуо под нашим ногама, за два сата под ведрим небом, уз звиждукање ластва, у мрклом мраку, посебно када је филм био бугарски, заборављали смо све друго.

Тог истог четвртка, због филма, нисмо могли да испратимо мајку Саше Малог до болнице на ноћно дежурство.

Следећег дана, у петак, дан одмора у Либији, Саша Мали је дотрчао код нас у једанаест пре подне. Сав је дрхтао. Муцао је и није могао да каже ни једну реч. Само је понављао:

– М-мм...

Моја мајка га стави да седне, сипа му млеко, помилова га по глави. Он га попи, смири се мало и успе да нам каже да се његова мајка није вратила кући после дежурства. И не зна где је.

Велики Саша је живео са оцем на спрату изнад нас. Одмах смо их позвали. Чика Жоро је био велики као Шар планина, македонски Бугарин из Благоевграда, са лицем као сачмом повређеним од богиња, са брковима као у четника. Он нас све потовари у свој раздрндани опел, споји две жице, упали мотор и кренусмо ка болници. Тамо смо сазнали да је мајка Саше Малог сигурно отишла из болнице ујутро у осам и по. Дрхтали смо... Нисмо знали шта да радимо, где да потражимо мајку Саше Малог. Моја мајка је радила у другој болници. Свака болница у Триполију је имала директора. Директор болнице у којој је радила моја мајка био је веома пристојан човек, Мухамед, др Мухамед Смеда. Одлучили смо да га потражимо и да га питамо шта да радимо. Моја мајка је некада ишла код њега да прегледа његову бебу и нејасно се сећала где живи. На крају смо га пронашли – у једној од луксузних четврти Триполија, целој потонулој у зеленило са водопадима. Пре њих ту су живели представници италијанске колонијалне власти. Доктор Мухамед Смеда заузео се за проблем. Стаде по страни са мојом мајком и чика Жором и њих троје су дуго нешто причали и расправљали. За то време, Саша Велики је мумлао и хтео да се бори са целим светом, јер Саша је Мали био његов најбољи пријатељ, али ми му запретисмо и он се смири.

Коначно, одрасли су одлучили да покушају да се преко доктора Мухамеда Смеда повежу са Моамером Гадафијем. Лекар је имао приступ, а и моја мајка је некада лечила једног од његових синова, тада дечака од 9-10 година.

Како се завршила ова прича?

Не сећам се. Очигледно добро, чим се не сећам нечег фаталног и драматичног. У ствари чак сада, док колима бесциљно лутам улицама Софије, након сусрета са Сашом Великим, схватио сам да се не сећам самих догађаја. Памтимо наша очекивања у вези са догађајем, нашу бригу, наш смех. Међутим, сетио сам се још нечега: након овог догађаја Саша Мали је наставио да муца, и није му било боље, а нас тројица – ја, мој брат и Саша Велики – постепено смо га изоловали, јер више није могао да распреда приче, да измишља. А такав, за шта би нам служио?

Чега се још сетих док сам колима клизио Софијом – сигурно оног чудног дрвећа дуж „Истиклала“, централног булеvara у Триполију, које је највероватније било баобаб; а исто и ластва на зеленом небу Триполија... Почех да се смејем. Тада, у седмом разреду, мислио сам да бугарске ластве зимују управо у Либији. Вратио сам се кући, отворио пиво и укључио телевизор. Негде на крају емисије јавили су да је још једном одложено суђење шесторици медицинских радника тамо. Ех, намучише се ови људи, помислих.

Зазвони телефон. То је био мој брат.

– Буразеру, шта радиш? – упита он.
– Шта радим. Пијем пиво. Размишљам да седнем и напишем нешто о Либији. Знаш ли кога сам видео данас? Сашу Великог. Вози мерцедес као сунце. Постао је фаца. Спопале су ме успомене.
– Није лоше – рече мој брат. – Па, хајде. Звао сам само да те чујем.
– Хајде – рекох.

Спустио сам слушалицу и отишао да узмем ново пиво. И одједном замислих, упркос свакој логици, упркос свим геополитикама, како ће текст који ћу написати о Либији, прочитати сам Моамер Гадафи. И како ће после тога пустити шесторо Бугара да се врате кући.

Преко пута, са електричних жица већ се чуо цвркут. Ту су почеле да се скупљају ласте. За неколико дана, на Велику Госпојину, оне ће одлетети за Либију.

ДЕЈАН ЕНЕВ је савремени бугарски писац. Рођен је 1960. године у Софији. Завршио је енглеску гимназију и бугарску филологију у Софији. Радио је као фарбар, учитељ, текстописац у рекламним агенцијама, новинар. Тренутно ради у редакцији за културу новина „Сега“. Аутор је збирки прича: *Шћиво за ноћни воз* (1987), *Коњско јеванђеље* (1992), *Ловац на људе* (1994) – годишња награда за белетристику издавачке куће „Христо Ботев“, преведена у Норвешкој (1997), *Клање њејила* (1997), *Ези-џура* (2000) – национална награда за бугарску уметничку књижевност „Христо Г. Данов“ и годишња књижевна награда Удружења писаца Бугарске, *Госјоде, њомилуј* (2004) – велика награда за нову бугарску прозу „Хеликон“, *Сви на нос њалије* (2005), *Мали Бујарин са Аљаске* (2011).

Са бугарској њревела и белешку о ауџору сачинила
ЕЛИЗАБЕТА ГЕОРГИЕВ